EMINESCU – THE DIFUSSE RELIGIOSITY (STYLISTIC STUDY)

Valerica Draica
Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Mihai Eminescu's poetry of great depth, is now a Christian sense, religious myths easy to deduce, his genius creates and recreates the Romanian spirituality; eminescologii surprised unexpected interpretations of Eminescu's poetic thinking, new values and connotations that component of everything that is Romanian. His work configures a Christian universe, it remains "open" over the years for those who feel and think Romanian, poet also ...

Keywords: symbol, hope, equanimity, Romanian spiritualtate substrate religious, Christian feelings

Eminescu a coagulat experienţe divine, o cultură uriaşă de moşteniri ancestrale, a configurat, în opera sa, universuri nebănuite şi posibilităţi de expresie la care puţini alţi creatori au avut acces. Cunoaşterea poetică, acest amalgam de filosofie, mitologie, este fluxul creator care a edificat orizonturi, toposuri şi trăiri unice în lirica românească, aducând în prim-plan o uriaşă sumă de componente ale spiritualităţii noastre. Etnicul şi esteticul şi-au dat mâna în cel mai fericit mod, aliajul lor exprimând originalitatea şi specificul operei, legătura indisolubilă dintre universul sufletesc şi istoric al neamului şi profunzimea, frumuseţea şi substanţa exprimării sale artistice.

Poezia lui Eminescu nu este religioasă, în accepţie dogmatică, cu atât mai puţin ortodoxistă sau chiar creştină, deşi apelul la divinitate, aluziile, trimiterile, chiar tratarea unor motive, teme, simboluri şi mituri religioase sunt uşor depistabile.

Romantismul şi expresionismul, de altfel, prin elanurile şi adâncirile în cunoaştere şi fiinţare presupun religiosul, livrescul religios. Eminescu a descoperit o seamă de determinante străvechi ale fiinţei româneşti în folclor, în credinţele şi practicile cultice, în modul de a fi al românului, care nu sunt creştine, dar a trecut în religiosul r*omânesc*, în ortodoxia românească, dându-i o coloratură aparte. Este, aici, atributul geniului, al intuiţiei şi revelaţiei, sistematizând eresurile, legendele, basmele, miturile autohtone sau comune spaţiului sud-est european, într-o religie naţională cu accente păgâne, eretice uneori, de o mare profunzime însă.

Eminescu nu este un poet religios, iar poezia sa nu este în accepţia curentă, religioasă. Poet de geniu, romantic, Eminescu şi poezia sa comportă, însă, interpretări dintre cele mai diverse, iar *religiosul* este prezent mai peste tot, începând de la tratarea *animistă* a naturii şi până la invocarea divinităţii, trecând prin apelul la diferite motive sau mituri biblice. Trimiteri religioase, interpretări, chiar comentarii, apar şi în poeziile *Ondina (Fantezie), Dumnezeu şi Om, Steaua vieţii, Demonism, Miradoniz, Moarte, înger cu aripi negre, Preot şi filosof, Eu nu cred nici în Iehova, Strigoii, Ta twam asi, Eterna pace, Muşat şi ursitoarele, Glossă, Odă, Kamadeva ...*, ideile eminesciene fiind cu totul originale.

De altfel, poezia, proza, dramaturgia şi articolele lui Eminescu, creaţii de o profunzime şi complexitate exemplare, au fost supuse, de-a lungul timpului, unor exegeze pertinente şi variate, uneori contradictorii, ceea ce dovedeşte că opera eminesciană este „o operă deschisă”[1], căreia i se pot descoperi mereu valenţe noi, potrivit sensibilităţii epocii care-l receptează.

[1]Umberto Eco, *Opera deschisă,* loc, Bucureşti, Editura Editura pentru Literatură Universală, 1969, p. 45

BDD-A23157 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:40:17 UTC)

Într-o vreme, Eminescu a fost considerat „socialist" ateist sau antireligios, aducându-se spre exemplificare versuri din *Împărat şi proletar* sau *Viaţa*:

„Religia? – o frază de dânşii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug..."
(M. Eminescu - *Împărat şi proletar).*

„Când aud vreodată vreun rotund egumen,
Cu foalele-ncinse şi obrazul rumen,
Povestind că viaţa e calea durerii,
Şi că pocăinţa urmează plăcerii,
Mă întreb: Aceasta poate ca să ştie
Cum este viaţa, cum cată să fie?"
(M. Eminescu - *Viaţa*)

Două observaţii se impun: în *Împărat şi proletar*, opinia despre religie aparţine proletarului, cu care poetul nu se identifică, iar în *Viaţa,* avem de-a face nu cu o atitudine antireligioasă, ci anticlericală, ceea ce este cu totul altceva.

Există, cu adevărat, la Eminescu, în opera sa, o *religiozitate difuză,* un sentiment creştin. Poemele filosofice eminesciene: *Rugăciunea unui dac, Cu mâne zilele ţi-adaugi, Luceafărul…*, au un substrat religios, creştin.

În poezia *Cu mâne zilele ţi-adaugi*..., de pildă, există idei ce trimit la adevărurile Evangheliei:

„Naintea nopţii noastre îmblă
Crăiasa dulcei dimineţi,
Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi-un vistiernic de vieţi.
Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înţeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Şi-nvârte universu-ntreg."
(M. Eminescu, *Cu mâne zilele ţi-adaugi*)

Altădată, poetul elogiază virtuţi creştine, ca speranţa, în *Amicului F.I.* sau *Speranţa*:

„Cum mângâie dulce, alină uşor
Speranţa pe toţi muritorii!
Şi pier, cum de boare pier norii"
(M. Eminescu, *Speranţa*),

ori vorbeşte despre echilibrul sufletesc al omului în care sălăşluieşte credinţa, ca în scrisorile Sfântului Apostol Pavel:

„Credinţa zugrăveşte icoanele-n biserici
Şi-n sufletu-mi pusese poveştile-i feerici,
Dar de-ale vieţii valuri, de al furtunii pas
Abia conture triste şi umbre-au mai rămas."
(M. Eminescu, *Melancolie*)

În sonetul *Răsai asupra mea* este invocată Sfânta Fecioară pentru redobândirea credinţei şi tinereţii, în absenţa căreia „omul stă sub vremi", cu viaţa răvăşită şi în bătaia tuturor vicisitudinilor:

„Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa
Să reapari din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie."
(M. Eminescu, *Răsai asupra mea*)

BDD-A23157 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:40:17 UTC)

Alte poeme sunt închinate sărbătorilor creştine (*Legenda lui Iisus, Colinde, colinde, Învierea*) sau sunt imnuri-invocaţii, precum *Rugăciune*:

„Rugi peste îngeri,
Din neguri te ardă,
Lumină dulce, clară,
O, Maică prea curată
Şi pururea fecioară,
Marie!”
(M. Eminescu, *Rugăciune*).

O poezie de tinereţe, *Venere şi Madonă*, este construită, după opinia lui Tudor Vianu, „pe tema contrastului dintre zeitatea antică a amorului şi Sfânta Fecioară care întrupează virtuţile pilne de curăţenie ale maternităţii”[2]:

„Venere, marmură caldă, ochi de piatră ca scânteia
Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată
...Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer
Şi-a creat pe pânza goală pe Madona Dumnezeu”
(M. Eminescu, *Venere şi Madonă*).

Tot din faza de tinereţe datează şi poemul *Christ* (1869), reluat, în mai multe variante, în *Dumnezeu şi om* (1873), o meditaţie amplă asupra credinţei, asupra degradării acesteia. Dumnezeu este privit, în contemporaneitatea eminesciană, ca om, un simplu rege, în opoziţie cu crezul adânc şi sincer în vechime, când Dumnezeu era Împărat umanităţii:

„Azi artistul te concepe ca pe-un rege-n tronul său,
Dară inima-i deşartă, mâna-i fină n-o urmează...
De a veacului suflare a lui inimă e trează
Şi în ochiul lui cuminte tu eşti om – nu Dumnezeu.
Azi gândirea se aprinde ca şi focul cel de paie-
Ieri a fost credinţa simplă-însă sinceră, adâncă,
Împărat fuşi Omenirei, crezu-n tine era stâncă...
Azi pe pânză te aruncă, ori în marmură te taie.”
(M. Eminescu, *Dumnezeu şi om*).

Biruinţa divină din noaptea sfântă se transformă într-un imn de slavă şi apoteoză închinat Atotputernicului, în *Învierea*, moment de revelaţie pe care poetul îl trăieşte în toată intensitatea şi măreţia lui:

„Cântări şi laude-nălţăm
Noi, Ţie Unuia,
Primindu-l cu psalme şi ramuri,
Plecaţi-vă, neamuri,
Cântând Aleluia!
Christos a înviat din morţi,
Cu cetele sfinte
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!”
(M. Eminescu, *Învierea*).

Şi naşterea Mântuitorului este descrisă sublim, în cosmicitatea ei, într-o adevărată capodoperă a genului: *Colinde, colinde*, poezie de o simplitate dezarmantă şi de o frumuseţe lăuntric-creştină de nedescris:

„De dragul Mariei

[2]Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, Bucureşti, EDP, 1968, p. 234

BDD-A23157 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:40:17 UTC)

Ş-a Mântuitorului,
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului”...
(M. Eminescu, *Colinde, colinde*)

Aproape întreaga operă poetică eminesciană musteşte de acea *religiozitate difuză* omniprezentă, care este, indiscutabil, apanajul creatorului de geniu. Opera eminesciană, de altfel, configurează un *univers creştin* răzbătând din inconştientul colectiv al neamului, care s-a născut şi a evoluat odată cu credinţa. Ne amintim aici, că Eminescu a scris şi articole teoretice cu temă religios-morală (*Învierea,*1881), ori a analizat catolicismul şi greco-catolicismul, cu pertinenţă şi în mod obiectiv[3], în virtutea faptului că el a înţeles un lucru pe care unii îl ignoră sau nu-l ştiu, chiar şi teologi, acela că, îndiferent de doctrinele care-l constituie, *creştinismul este supranaţional.*

Bibliografie

Zoe Dumitrescu Buşulenga, *Cultură şi credinţă,* Suceava, Editora Arhiespiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, 2005
Ion Buzaşi, *Poezia religioasă românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003
Umberto Eco, *Opera deschisă*, Bucureşti, Editura pentru Literatură Universală, 1969
Mircea Eliade, *Sacrul şi profanul*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1995
Mihai Eminescu, *Pagini despre catolicism*, Cluj Napoca, Editura Luminii, 1992
Mihai Eminescu, *Poezii*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1999
G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timişoara, Editura Facla, 1975
Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, Bucureşti, EDP, 1968

[3]Mihai Eminescu, *Pagini despre catolicism,* Cluj-Napoca, Editura Lumina, 1992, p.34 şi urm.

BDD-A23157 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.83 (2026-11-08 23:40:17 UTC)